

RÄTTSSTATEN

I EN med rätta uppmärksammad motion i båda kamrarna ha framträdande högerledamöter framlagt en motion med anhållan om utredning angående lämpliga åtgärder för att stärka rätts-säkerheten och den medborgerliga friheten. I densamma uppräknas många områden, där den enskildes rättssäkerhetsfär och frihet äro hotade. *Äganderätten* har sålunda förlorat mycket av sitt tidigare innehåll. Det är emellertid av synnerlig vikt, att äganderätten gives ett sådant innehåll, som för den enskilde skapar på en gång trygghet i nyttjandet och valfrihet i handlandet. För närvarande är dock äganderätten urholkad genom en serie inskränkningar, exempelvis genom byggnadstillstånd, hyresreglerings-, jordförvärvs- och prisregleringslagstiftningarna samt import- och exportregleringarna. Det ifrågasättes, om en med moderna samhälls-vetenskapliga metoder utförd undersökning av äganderättens sociala funktion skulle kunna giva vissa utgångspunkter för en revision av ifrågavarande lagstiftningar.

Härjämte påtalas den växande *administrativa* lagstiftningens ofta bristfälliga utformning. Ett annat område, där snabba reformer äro påkallade, är *beskattningens*. Här måste en omprövning ske av beskattningens tyngd, skatteprocessens utformning samt den nya skattläggningens retroaktiva verkan, vilket är helt oförenligt med ett primärt rättfärdighetskrav, lika viktigt inom beskattningens som inom straffrättens område.

Vidare understrykes risken av att tillerkänna myndigheterna rätten att träffa för medborgare viktiga avgöranden, obundna av lagregler, efter sitt »*fria skön*». Endast genom i lag uppdragna bestämda riktlinjer och gränser tryggas den lagbundenhet, utan vilken verklig rättssäkerhet svårligen kan tänkas. Kvaliteten hos myndigheternas personal måste ägnas synnerlig uppmärksamhet liksom deras arbetssätt. Man får sålunda icke förglömma, att de svenska förvaltningsmyndigheterna såväl som domstolarna skola fullgöra *en rättsvårdande funktion*. Den enskilde, vars rätt berörs genom förvaltningsmyndigheternas åtgöranden, bör sålunda ha möjlighet att få sina anspråk underkastade en rättslig prövning.

Rättsstaten

Det gäller framförallt att den enskildes rättsanspråk mot det allmänna skola bli föremål för domstolsmässig prövning. Ytterligare erinras om det viktiga spørsmålet om den enskildes rätt till ersättning för skada, som vållas honom genom statliga ingripanden. En hemställan om utredning i detta ämne gjorde visserligen första lagutskottet 1949, men denna vann icke riksdagens bifall.

De ovan i korthet redovisade allvarliga farorna för medborgarfriheten och rättssäkerheten kräva enligt motionärernas uppfattning vittgående motåtgärder. De viktiga frågorna föreslås överlämnade till en utredning, representerande de förnämsta administrativa, juridiska och samhällsvetenskapliga krafter, varöver vårt land förfogar.

Regeringen och det med knapp majoritet maktägande partiet ha hittills visat sig likgiltiga gentemot de synpunkter och krav, som framlagts i motionen. Orsaken härtill är uppenbar. Socialismens traditionella mål är ju att omforma det borgerliga samhället. Dess metod, vilken hittills med framgång använts i praxis, är att såvitt möjligt lämna grundlagarna och civillagstiftningen orörda. Ty eljes skulle farliga principstrider lätt aktualiseras. En säkrare väg har visat sig vara att genom administrativa förordningar samt genom nya styrelser och ämbetsverks lämplighetsåtgärder inskränka friheten, och framförallt undergräva det ekonomiska oberoende, som är varje självständig åskådnings yttersta grund. Även om de i motionen påtalade hotande värdena borde vara omistliga även och just för *socialdemokratien* äro de tvärtemot ett hinder för *statssocialismen*. Därmed är också motsättningen given — för det maktägande partiet är det primära *statens makt* men för motionärerna framstår det ur samhällelig synpunkt nödvändigt att i stället värna *den enskildes frihet och rätt*.